

Priprava in izvedba literarnega večera na srednji šoli

1 Uvodne misli

Učitelji slovenskega jezika in književnosti v gimnazijah in strokovnih in tehniških šolah smo v zadnjih nekaj letih imeli možnost sodelovanja z Društvom slovenskih pisateljev, ki je sklenilo z Ministrstvom za šolstvo in šport pogodbo o sodelovanju slovenskih literatov s srednjimi šolami. Število plačanih gostovanj članov Društva slovenskih pisateljev je bilo sicer omejeno (dvajset nastopov v jesenskem in dvajset nastopov v pomladanskem terminu), vendar nikoli nismo imeli težav pri dogovarjanju z izbranim literatom za nastop, ki naj bi trajal dve šolski uri. Društvo slovenskih pisateljev tudi letos izvaja tako imenovani Edukativni program v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo in šport ter Ministrstvom za kulturo.

V svojem prispevku želim predstaviti svojo metodično izkušnjo pri pripravi in izvedbi dveh literarnih večerov na Srednji gradbeni šoli v Mariboru. Žal se nisem mogla opirati na nikakršno teorijo oz. metodiko priprave literarnih srečanj in sem bila odvisna predvsem od svojih lastnih spoznavnih in organizacijskih (z)možnosti.

2 Priprava literarnega večera

- Po dogovoru z Društvom slovenskih pisateljev za nastopa v jesenskem semestru sem se osebno dogovorila za datum gostovanja z avtorjema Milanom Jesihom in Evaldom Flisarjem, ki smo ju izbrali skupaj z učenci.
- Literarno srečanje smo priredili zvečer (zunaj pouka), saj smo želeli, da se ga dijaki (in ostali) udeležijo prostovoljno.
- Z užitkom sem se poglobila v avtorjev literarni opus in se podrobneje seznanila s spremnimi besedami, intervjuji, članki v literarnih revijah in drugih publikacijah.
- Za branje literarnih del izbranega avtorja sem motivirala tudi svoje dijake (npr. s pesniškima zbirkama *Soneti* (1989) in *Soneti drugi* (1993) je Jesih postavil sonet na Slovenskem spet v središče bralske pozornosti — imitacija tradicionalnega soneta v postmodernizmu).
- Iz prebranih literarnih del smo z najmarljivejšimi dijaki izbrali nekaj ključnih misli, ki so jih dijaki črkoslikarji domiselno napisali na panoje v učilnici, kjer je potekal literatov nastop.
- Oblikovali smo privlačen plakat in izdelali zanimiva vabila na barvnem papirju ter literarni večer poimenovali (npr. *Vznemirljivi ustvarjalec Evald Flisar oz. Milan Jesih — mojster sodobne slovenske besedne umetnosti*).
- Skupaj z učenci smo izbrali nekaj odlomkov iz literarnih del, ki so jih najboljši učenci interpretativno prebrali: na srečanju z gospodom Evaldom Flisarjem, ki je dvojezični avtor, so dijaki brali odlomek iz tragikomedije *Kaj pa Leonardo?* v slovenščini in angleščini, kar je avtorju še posebej ugajalo; drugi odlomek so prebrali iz Flisarjevega literarnega eseja *Kam naprej? iz Popotnika v kraljestvu senc*; gospoda Jesiha smo predstavili z izborom dvanajstih pesmi iz

pesniških zbirk *Kobalt, Volfram, Usta, Soneti* in *Soneti drugi* ter kratkim monologom iz dramske igre za otroke *Kronan norec* (oba literata sta izbor pohvalila).

- Oblikovala sem vprašanja za vodeni pogovor z gostoma večera, pri čemer sem vedno izhajala iz njune literature.

Na izvedbo literarnega večera smo se pripravljali približno mesec dni.

3 Izvedba literarnega večera

- Po pozdravnem nagovoru sem z izbranimi besedami predstavila gosta večera. To se mi je zdelo primerno zato, ker vsi udeleženci večera niso bili seznanjeni z življenjem in delom avtorja.

3.1 Navajam primer predstavitve pesnika, dramatika in prevajalca Milana Jesiha:

Kdo je naš nocojšnji gost?

Nocojšnji večer se ne bomo mogli upreti magiji pesniške besede mojstra sodobne slovenske besedne umetnosti — gospoda Milana Jesiha. Hvaležni smo mu, da se je odzval našemu povabilu. Nocoj nas bodo začarale njegove besede, nanizane »v vsečne ritme«, prepustili se bomo drzni uporabi visokega jezika in pogovorno obarvane govorice, pritegnile nas bodo duhovite besedne igre in poigravanje z verzom. Zares, kadar Milan Jesih napiše pesniško zbirko, kadar izda dramsko ali radijsko igro, kadar »z zajedalsko slastjo« prevaja klasike, vselej razveseli literarne sladokusce.

*Milan Jesih, rojen v Ljubljani leta 1950; od trinajstega leta je vedel, da mu je dano biti pesnik. Na ljubljanski filozofski fakulteti je študiral primerjalno književnost in literarno teorijo. Pri dvaindvajsetih letih je izdal prvo pesniško zbirko *Uran v urinu, gospodar!* (1972) in obveljal za najodločnejšega predstavnika ludizma — svobodne, spontane, ustvarjalne igre z jezikom. Potem, ko se je v težkometalnih zbirkah *Kobalt* iz leta 1976 in *Volfram* iz leta 1980 preizkusil v izredno dolgem verzom, so se mu leta 1985 zapisala impresionistična *Usta*, zbirka krasnih drobnih pesmi. Nato je opustil ekstreme in se posvetil najbolj pogosti pesniški obliki v slovenski poeziji — sonetu. Njegovi postmodernistični *Soneti* iz leta 1989 in *Soneti drugi* iz leta 1993, zelo odmevni pesniški zbirki zadnjih let, vzpostavljajo dialog s tradicijo. Slika prekriva sliko, razpoložljivost se druži z vsakdanjim, razkriva se nostalgija za preteklimi časi, ponovno je uveden pozirani lirski subjekt; preprosto povedano, gre za to, da pesem uspe. Milan Jesih je tudi avtor več kot tridesetih gledaliških, radijskih in televizijskih iger — naj omenim le Grenke sadeže pravice, igro za glasove izpred dvajsetih let, izbor iz leta 1989 z naslovom *Premi govor in Kobilu*, prijazno veseloigro o posebnem narobe svetu, uprizorjeno lani spomladi v Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici. Leta 1997 so bile objavljene *Štiri igre za otroke* — zgodbe o ljubezni, kraljestvu s krono in zavrženi lepoti. Kot ustvarjalec v svobodnem poklicu je Milan Jesih poslovenil več kot štirideset dramskih del in je največji prevajalec Shakespeara po Župančiču.*

- Kratki predstavitvi literata je sledilo dvajsetminutno interpretativno branje iz njegovih del. Nastopajoči dijaki so pred branjem vedno navedli naslov literarnega dela.
- Sledil je pogovor z literatom (avtorjeva literarna dela, pomemben del estetske ureditve učilnice, so bila vedno dosegljiva). Navajam nekaj vprašanj, ki sem jih postavila gostu literarnega večera.

Gospod Jesih, pogovor z Vami Vašim pesnim ne more ničesar dodati, kajti samo branje in ponovno prebiranje lahko vsakemu bralcu vedno znova odkriva zmeraj nove smisle.

*Morda bi najlaže začela s soneti. V istoimenski zbirki ste zapisali, da boste (*Soneti*, str. 91) »še lepo naprej premleval, kot se reče, večne teme« in »brez mej iskal glasove čimbolj ... čimbolj*

neme«. V naslednjem sonetu pa je govor o preobljui »besed brezciljnih«, ki bi jih bilo potrebno urediti, da bi potem mogoče »pognalo seme najvišje pesmi: pesmi o ničemer«.

Je morebiti pesem o ničemer tisti cilj, ki ga zasledujete od vsega začetka do danes?

*

Zadnja soneta iz obeh zbirk sta postavljena v oklepaje. Prvi govori o pesniškem ustvarjanju in se začenja takole (Soneti, str. 93): »Grizljaj sem svinčnik ves preljudi dan in silil se z eno samo vrstico.« Tej samoironiji sledi spoznanje o tem, da ni moč izreči nič več izvirnega. Ustvarjalna sila se pojavlja na robu med sanjami in budnostjo, med zavednim in nezavednim: »Buden ne vem ne teme ne besed. A je, pod zvezdami, je tak sonet.«

Iz kakšnih ustvarjalnih trenutkov se rojevajo pesmi?

Ali je tudi postmodernistična umetnost iz duše in za dušo?

*

V vaših sonetih se človek srečuje najraje sam s sabo, ujet na meji med sanjami in budnostjo, med »ja in ne«, med »kar je in kar bi zgolj bilo mogoče«, med tujostjo in poznanim. Soneti, str. 26:

»Vse hkrati je in hkrati se izmika:
sliko prekriva, sliko zriva slika.«

Se vam človek razkriva (le) kot bitje nasprotij?

*

Eno najlepših življenjskih čustev je gotovo ljubezen. V slovenski ljubezenski liriki se kaže v glavnem kot hrepenenje in razočaranje, kot da si »tistega vmes« ne upamo povedati naravnost. Iz sramežljivosti in strahu, da bi se razgalili, ali pa smo res narod hrepenencev in sanjačev?

Ali je možno napisati dobro ljubezensko pesem tudi hladnega srca?

*

Gospod Jesih, za svoje gledališke prevode dramskih klasikov ste prejeli Sovretovo nagrado. Vsak prevod je hkrati tudi interpretacija izvirnika.

Kako prevajanje tujih verzov vpliva na Vašo pesniško in dramsko ustvarjalnost?

*

Izjemno obvladate jezikovna sredstva. Literarni kritiki Vam priznavajo »briljantno neizčrpno poigravanje z besedami, metaforami in slogi, vsemogočimi jezikovnimi klišeji in neologizmi«. V Sonetih se mojstrsko prepletata visoki in pogovorno vsakdanji slog.

Od kod Vam ta izredni občutek za jezik?

3.2 Gospoda Evalda Flisarja sem predstavila takole:

Kdo je naš nocojšnji gost?

Dramatik, pripovednik, pesnik, esejist, prevajalec, predsednik Društva slovenskih pisateljev in nenazadnje svetovni popotnik.

Evald Flisar, rojen v Gerlincih, prekmurski vasi ob avstrijski meji. Svojo prvo dramo je napisal pri dvanajstih letih, sicer pa je začel kot Cankar — s poezijo: pri dvajsetih je izdal pesniško zbirko Symphonia poetica. Študiral je primerjalno književnost na ljubljanski filozofski fakulteti

in leta 1968 izdal svoj prvi roman Mrgolenje prahu, ki pripoveduje o prekmurskih ciganih (iz te knjige je kasneje nastala drama Kostanjeva krona, ki so jo igrali tudi v Avstraliji). Leta 1969 je izšel njegov drugi roman Umiranje v ogledalu, ki govori o smrti. Potem se je odpravil v svet — naprej na Dunaj in od tam v Anglijo pa v Avstralijo in od tam naprej okoli sveta.

V Londonu je študiral angleški jezik in literaturo, v Sydneyju je vozil podzemni električni vlak. Po treh letih in pol bivanja v Avstraliji se je vrnil v Evropo prek Azije — iz tega enoletnega potovanja je nastala leta 1979 knjiga Tisoč in ena pot. V potopisu z naslovom Južno od severa je leta 1981 opisal svoje srečanje z Afriko. Najboljše iz obeh knjig je pred sedmimi leti zbral v novi knjigi Popotnik v kraljestvu senc. Za ta literarni potopis, lahko bi rekli celo avtobiografski roman, in pa tragikomediji Kaj pa Leonardo? (1992) ter Jutri bo lepše (1992) je prejel leta 1993 nagrado Prešernovega sklada. Medtem je leta 1986 izšla uspešnica Čarovnikov vajenec, roman, ki je do danes doživel že tri ponatise in postal prava kulturna knjiga osemdesetih let, njen avtor pa eden naših najbolj branih pisateljev. Roman Noro življenje, zgodbo o ljubezni in usodi, ki se dogaja ob Sredozemskem morju, je izdal leta 1989.

Prozi in radijskim igram, pisanih v osemdesetih letih, v devetdesetih sledijo drame: že omenjeni tragikomediji Kaj pa Leonardo? in Jutri bo lepše, drama Tristan in Izolda, slovenska družinska tragikomedija Stric iz Amerike iz leta 1994. Evald Flisar si je leta 1995 upal napisati dramo o Prešernu z naslovom Iztrohnjeno srce (podnaslov Drama o gosjem peresu) in v njej odkriti človeka v pesniku. Zadnja objavljena drama je izšla konec leta 1997 v Sodobnosti in nosi naslov Poslednja nedolžnost.

Evald Flisar je najplodnejši in najbolj igran slovenski dramatik tega desetletja, čigar drame uprizarjajo tudi tuja gledališča (v Londonu, na Islandiji). Eden naših najbolj priljubljenih avtorjev je od januarja 1995 tudi predsednik Društva slovenskih pisateljev.

Avtorju sem zastavila naslednja vprašanja:

Gospod Flisar, vsaka knjiga kliče svojega bralca. Vaša literatura govori o človeku. Zanima Vas človekova notranjost, njegov duhovni in psihični svet. V intervjuju ob drami Stric iz Amerike ste dejali: »Prav to je tisto, kar se mi zdi najpomembnejše Vrniti se moramo k človeku, v njegov zasebni svet, kjer se rojeva ves pekel tega sveta.« Moderni človek se Vam razkriva kot razdvojeno, trpeče, večno razmišljujoče bitje; zdi se, kot da sodobni človek ve preveč, da bi še znal biti preprost in nagonski, hkrati pa premalo, da bi dosegel samospoznanje.

Ali človek — večni iskalec ostaja skrivnost?

*

Človek se ne zaveda svojega začetka (o našem rojstvu nam lahko samo govorijo). Med rojstvom in smrtjo se dogaja življenje.

Kakšno vlogo ima tu vmes »igra naključij, ki so kot sence usode«, kot ste sami zapisali v romanu »Noro življenje«?

*

Pišete o aktualnih temah našega časa in prostora. V Vaši literaturi se srečujeta vzhodni in zahodni pogled na svet in človeka. Zahodni človek živi v svetu logike, ki sega samo tostran življenja; z močjo razuma ne moremo doumeti vsega.

Kako bi nam na kratko predstavili vzhodno in zahodno pojmovanje bivanja?

*

Potovanje kot način življenja, pustolovščine, nepredvidljivo, kup anekdot, ki ostane. V intervjuju Jožetu Horvatu pred nekaj leti ste dejali, da ste si »udomačili neznane svetove«. (Doslej ste bili

že povesod, razen na Antarktiki in Arktiki, in če se ne motim, v Južni Ameriki.) V Goi Vas je potujoči sveti mož vprašal: »Si se pognal po svetu kot lovec ali kot žival na begu?« Literarni potopis Vam pomeni slikanje lastne duhovne podobe v ogledalu sveta.

Zakaj potrebujete izziv resničnega sveta za pisanje?

*

Čarovnikov vajenec, knjiga, ki govori o izkušnji duhovnosti, knjiga, o kateri Vam je verjetno bilo postavljenih največ vprašanj. Sami ste v intervjuju za Delo takrat izjavili, da gre »za opis poskusa, da bi se potegnil kvišku za vezalke na lastnih čevljih« in da je to zgodba o ljubezni med vami in Vašim učiteljem Joganando.

Kako gledate na to svojo enkratno izkušnjo, ki je ubesedena v tem delu, danes?

*

Vi ste dvojezičen avtor. Enako suvereno ustvarjate v svojem maternem slovenskem jeziku in angleščini. V časopisu sem prebrala, da potrebujete za popoln miselni preklon iz enega v drug jezik natanko tri tedne. Sami ste v intervjuju v Literaturi izjavili, da znotraj angleškega jezika funkcionirate in razmišljate popolnoma drugače kot tukaj.

Kako poteka ta ustvarjalni proces?

*

V svojih tragikomedijah, ki jih pišete v zadnjem desetletju, razkrivate medčloveške odnose. Vtis imam, da živimo v brezosebnem svetu porušeni medčloveških razmerij, kar uničuje medosebne odnose. Druženje smešnega in tragičnega, smeh in solze.

Zanima me, zakaj se Vam zdi ta mešani dramski žanr najprimernejši današnjemu času?

Vodenemu pogovoru so sledila vprašanja poslušalcev (na obeh omenjenih literarnih večerih se je zbralo po sto udeležencev, kar je bilo presenetljivo veliko število).

Odgovorov obeh literatov (žal) nismo posneli.

Literarni večer je trajal poldrugo uro. Po končanem literarnem večeru sta oba avtorja izjavila, da sta se med nami počutila izredno prijetno in da sta doživela eno najlepših srečanj v zadnjih letih.

4 Zaključek

Priprava in izvedba literarnega večera je dobrodošla popestritev učno-vzgojnega procesa na srednji šoli, ki od učitelja zahteva veliko ustvarjalne volje in precejšnje organizacijske sposobnosti. Dober odziv dijakov in pohvale s strani avtorjev so nagrada za vloženi trud. Učenci so mi pri urah slovenščine po literarnem večeru zagotavljali, da jih je literarno srečanje z ustvarjalcem, ki so ga spoznali tudi kot zanimivega človeka, notranje obogatilo; poudarili so, da so doživeli literaturo na drugačen, manj stereotipen način in spoznali, da so možnosti (po)govora o literaturi neomejene. Hvaležni so bili zlasti za spoznanje razlike med lirskim subjektom in avtorjem samim (izvrstna razlaga gospoda Jesiha). Nekaj dijakov je izrazilo pripravljenost za prostočasno branje Flisarjevih in Jesihovih del. Tudi kolegice slavistke so izrazile prepričanje, da bodo nova spoznanja koristno uporabile pri pouku. Prepričana sem, da je smiselno sodelovati s člani Društva slovenskih pisateljev, ki so pripravljeni sodelovati s srednjimi šolami, saj literarni večeri lahko pripomorejo k širjenju bralne kulture med srednješolci.

Melita Furlan

Srednja gradbena šola v Mariboru